

KVÄÄNILUUSIT

rapport om
formidlingsopplegg

Návuona giellaguovddáš
Naavuonon kielikeskus
Kvænangen språksenter

«Dette har vært et svært vellykket prosjekt, og det er viktig å prøve å skaffe midler til noe lignende til neste år også!»

-Kvääninuorets årsmelding 2016¹

KVÄÄNILUUSIT

– RAPPORT OM FORMIDLINGSOPPLEGG

Denne rapporten er skrevet på oppdrag fra Kvääninuoret – Kvenungdommen og Ruijan kveeniliitto – Norske kveners forbund. Ansvarlig for rapporten er Naavuonon kielikeskus – Kvænangen språksenter – Návuona giellaguovddáš.

Rapporten er delt inn i fire deler:

1. Gjennomføring og erfaringer av pilotprosjektet *Kvääniluusit – Kvenske loser*
2. Behov for et los-program i internasjonale, nasjonale og regionale forpliktelser
3. Konklusjon
4. anbefaling: organisering, finansiering og årsplan.

Rapporten svarer på problemstillingen:

Basert på erfaringene så langt: Er det behov for Kvääniluusit – Kvenske loser? Og hvordan bør et los-program organiseres?

Modellen som foreslås er at det faglige ansvaret plasseres hos UiT Norges arktiske universitet med fullfinansiering fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Målet er at det skal være motiverende og lærerikt for ungdom som blir plukket ut til å delta. De kvenske losene skal dekke et behov for unge kvenske forbilder hos minoriteten selv, og et behov for heving av kunnskap om kvenene i majoritetssamfunnet.

¹ Sitat hentet fra Kvääninuorets – Kvenungdommens årsmelding til Norske kveners forbund – Ruijan Kveeniliitto i 2016.

Innholdsliste

Innledning	6
1. Gjennomføring	8
Kveeniluusit 2014-2016	8
Erfaringer 2014-2016	9
Kveeniluusit 2016-2019	11
Erfaringer 2016-2019	11
2. Er det et behov for Kvenloser?	12
Samiske veivisere	12
Påpekte behov	12
Internasjonalt	12
Nasjonalt	13
Regionalt	14
3. Konklusjon	15
4. Anbefaling: Kvääniluusit i fremtiden	16
Organisering og faglig ansvar	16
Finansiering og økonomi	17
Rekruttering	17
Årsplan	17
Oppsummering	18
Vedlegg:	20
Losenes evaluering av gjennomføringen 2014-2016	20
Søknad om omdisponering	21
Presentasjonen i bilder	22

Innledning

Norske kveners forbund – Ruijan kveeniliitto (NKF-RK) fikk i 2014 midler fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) til pilotprosjektet *Kveeniluusit – Kvenske loser*. Pilotprosjektet ble gjennomført fra 2014 til 2016. Det sentrale målet for prosjektet var å formidle kunnskap om kvenske forhold til ungdom i Troms og Finnmark. Prosjektet skulle bidra til positive holdninger og forståelse for kvener og for de nasjonale minoriteter i Norge.

Etter et mislykket forsøk på runde to av *Kveeniluusit – Kvenske loser* ba NKF-RK i 2017 om at resterende midler skulle brukes til å evaluere prosjektet. I 2019 ble ansvaret for å ferdigstille evalueringen gitt til Kvænangen språksenter. Evalueringen blir levert NKF-RK i mai 2020.

Evalueringen vil belyse om los-konseptet, som er sammenlignbart med de samiske veiviserne, er en hensiktsmessige måte å gi ungdom kunnskap om og bidra til positive holdninger til det kvenske. Vi vil også se på hvordan prosjektet ble drevet og mulige veier videre.

Evalueringen er gjort ved hjelp av samtaler med veiviserne, gjennomgang av dokumenter, tilbakemeldinger fra skoler og elever og NKF-RKs og Kvääninuoret - Kvenungdommens egne erfaringer fra prosjektet.

Kveeniluusit – Kvenske loser må sies å ha vært et svært vellykket prosjekt når det kommer til spredning av kunnskap om kvenene blant ungdom. Tilbakemeldingene fra ungdom, lærere, foreldre og losene selv viser til at dette «funker» og at man oppnår intensjonene med ordningen. Likevel er det flere ting å peke på når det kommer til organisering. Måten prosjektet ble administrert på er ikke egnet for en drift på permanent basis. Kort sagt var prosjektet særs vellykket innholdsmessig, men uholdbart organisatorisk.

Det er viktig med formidling ungdom-til-ungdom, men ungdom skal ikke selv måtte ha hovedansvaret for ordningen. At en interesseorganisasjon har ansvaret virker heller ikke å være den mest optimale løsningen. Det må oppleves givende for de kvenske losene å være med i los-prosjektet. Det å være los må gi noe tilbake til ungdommene som blir valgt ut til oppdraget. Vi konkluderer med at det må være en «gevinst» for losene i form av stipender og studiepoeng. En lønnsgodtgjøring var ikke tilstrekkelig. Videre må belastningen på den enkelte los begrenses ved at los-korpset økes i antall. Det er også hensiktsmessig at nedslagsfeltet økes, da behovet for kvenske loser er nasjonalt.

*Regjeringen er opptatt av at kvensk språk og kultur skal være levende og synlig i samfunnet., sa daværende kommunal- og moderniseringsminister Monica Mæland i 2019². På nasjonalt nivå er tiltaket *Kveeniluusit – Kvenske loser* i tråd med regjeringens uttrykte ambisjoner og intensjoner for arbeidet med kvensk språk og kultur. De siste årene har regjeringen prioritert tiltak rettet mot barn og unge kvener.*

² <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/langt-flere-kvenske-sprak--og-kulturtiltak-far-stotte/id2627122/>

Los-konseptet er godt forankret i Troms og Finnmark. Og denne rapportens hovedkonklusjoner er i tråd med regionale strategier. I Troms fylkeskommune sin [handlingsplan](#)³ for kvensk språk og kultur i Troms 2017-2020 finner vi følgende: *Samarbeide med ungdomsorganisasjonen Kveeninuoret for å finne løsninger på administrering, organisering og finansiering for å kunne styrke og videreføre Kveeniluusit, også med tanke på å utvide nedslagsfeltet til å gjelde hele landet.*

I Finnmark fylkeskommunes "[Strategier for arbeidet med kvenske/norskfinske forhold i Finnmark 2018-2020](#)"⁴ finner vi en tilsvarende strategi: *Være en pådriver for Kveeniluusit – Kvenske loser som et nasjonalt tiltak for å spre informasjon om kvener i ungdomsskoler og videregående skoler.*

Dette viser en regional anerkjennelse av viktigheten til de kvenske losene.

Det største forbedringspotensialet ligger i å finne en god, permanent og bærekraftig organisering av *Kvääniluusit - Kvenske loser*. Med den rette institusjonen bak seg vil de kvenske losene bedre kunne møte og dekke samfunnets behov, regjeringens ambisjoner og regionens strategier.

³ <https://www.tffk.no/f/p1/ib5b74a0b-d95d-46b2-8ef7-0c836faa38b2/handlingsplan-kvensk-troms-2017-2020-norsk.pdf>

⁴ <https://www.tffk.no/f/p1/i1a47852f-d2ce-48ea-9cc5-485029d0bd71/strategier-kvensk-norskfinsk-finnmark-2018-2020-web.pdf>

1. Gjennomføring

Kveeniluusit 2014-2016

I 2014 fikk Kvääninuoret – Kvenungdommen (Kvääninuoret) og NKF-RK midler fra KMD til å gjennomføre et opplysningsprosjekt for skoleelever. Prosjektet hadde som mål å besøke skoler i Troms og Finnmark med et undervisningsopplegg om den kvenske kulturen, historien og det kvenske språket. Prosjektet ble utarbeidet som et pilotprosjekt, godt forankret i Kvääninuoret. De kvenske ungdommene kom frem til navnet Kveeniluusit – Kvenske loser.⁵

Del 1 av pilotprosjektet *Kveeniluusit - Kvenske loser* ble gjennomført sommeren 2014. Dette var en opplæringsturne for to kvenske ungdommer hos ulike kvenske institusjoner. Losene besøkte Vadsø museum – Ruija kvenmuseum, Finnmark fylkesbibliotek, Statsarkivet i Tromsø og Kvensk institutt – Kainun institutti. Formålet med besøkene og kursingen var at losene skulle få variert og god kunnskap om kvenene, slik at de i del 2 av pilotprosjektet skulle kunne lage en presentasjon om kvenene. NKF-RK gjorde avtaler med institusjonene og organiserte reisene.

FOTO: KVÄÄNINUORET – KVENUNGDOMMEN. BILDER FRA OPPLÆRING OG LOS-TURNE

Del 2 av pilotprosjektet var å lage en presentasjon om kvensk språk, kultur og historie. Denne presentasjonen skulle brukes av losene i møte med elever i den videregående opplæringen i Troms og Finnmark. NKF-RK lagde det første utkastet til presentasjonen. Denne ble så

⁵ Navnet *Kveeniluusit – Kvenske loser* har senere blitt endret til *Kvääniluusit - Kvenske loser* da dette følger den kvenske rettskrivingen bedre.

kvalitetssikret hos institusjonene losene besøkte i del 1. Presentasjonen ble ferdigstilt av ungdommene selv i desember 2014. Den endelige presentasjonen ble på 45 minutter, med både bilder og videosnutter. Presentasjonen var tverrfalig og var knyttet opp mot aktuelle tema og begreper fra læreplanverket som demokrati, majoritet, minoritet, nasjonal minoritet, urfolk og forforskning.

Høsten 2014 produserte Kvääninuoret musikkvideoen «Være en kven», med kvenske og samiske artister fra Troms og Finnmark. Denne ble en sentral del av presentasjonen til losene. Musikkvideoen ble lansert i desember 2014 som en julegave fra Kvääninuoret til folket, og som en «teaser» og et reklamestunt for *Kveeniluusit – Kvenske loser*. Formålet var å skape eierskap, et moderne uttrykk og noe som appellerte til ungdom i dag.

Del 3 av pilotprosjektet var en formidlingsturne til videregående skoler i Troms og Finnmark. 4. mars 2015 startet turneen. *Kveeniluusit – Kvenske loser* besøkte videregående skoler i Vadsø, Kirkenes, Alta, Lakselv og Finnfjordbotn. *Kveeniluusit – Kvenske loser* holdt presentasjonen om kvensk språk, kultur og historie for til sammen 17 klasser i Troms og Finnmark. Losene hadde med seg en ledsager mesteparten av tiden

I tillegg presenterte *Kveeniluusit – Kvenske loser* sitt opplegg i en rekke andre sammenhenger: på årsmøtet til Målungdommen på Osterøy i 2015, Kvenfolkets dag i Tromsø i 2015 og på flere mindre arrangementer i 2016. *Kveeniluusit – Kvenske loser* besøkte også Juniorgruppa i Børselv Kvenforening under turneen i 2015.

Erfaringer 2014-2016

De kvenske losene fikk gode tilbakemeldinger alle stedene de besøkte, og følte seg godt tatt imot. Losene følte at opplegget fungerte godt, og var stort sett fornøyde.

Noen av temaene under opplæringsturneen ble av losene oppfattet som *for snevre*. Selv om alle temaene var interessante var det ikke alle emnene som var til hjelp i oppgaven losene hadde fremfor seg. Det var ikke utarbeidet en plan for losenes opplæring. Og dermed fikk man ikke sikret en helhetlig og grundig undervisning. Det ble blant annet ikke gitt opplæring i og om språket. Tilbakemeldingen fra losene var her klar: losene må få en innføring i språket og i de språklige rettighetene.

En annen mangel ved opplæringen var at losene ikke fikk kursing i presentasjonsteknikk. Losene savnet råd og veiledning om f.eks. hvor personlige de kunne være eller hvordan de skulle reagere på eventuelle negative tilbakemeldinger. Losene får i oppgave å representere et folk, en kultur, et språk og en historie, og ikke bare seg selv. Dette kan sette ungdommene i ubehagelige situasjoner. Alle har ikke bare positive holdninger til kvener, samer og de nasjonale minoritetene, heller ikke i skoleverket. Derfor vil det i fremtiden være viktig at losene får teknikker for å kunne møte både positive og negative reaksjoner fra elever og/eller lærere. Å arbeide med profesjonelle om hva som skal fortelles, hvordan det skal fortelles og hvordan man reagerer og bearbejder både negative og positive opplevelser vil være av stor verdi.

Losene fikk ikke hjelp til å gjøre gode lokale tilpasninger, men gjorde små justeringer av presentasjonen de stedene de kjente fra før. For eksempel løftet de frem saunakulturen og varangerkvensk ved skolene i Varanger.

Losene forteller at oppfølgingen fra organisator kunne vært bedre. Aller helst skulle de hatt en ledsager med på alle besøkene som kunne tatt seg av avtaler underveis og eventuelle uforutsette endringer. Om opplæringen og rammene rundt ordningen styrkes vil behovet for en ledsager

ikke være så aktuelt. Det er likevel et stort behov for å se på hvordan organiseringen kan ivareta og følge opp ungdommene som er losere. Det bør også lages klare retningslinjer for hvem som kan være los, f.eks. at losere skal være over 18 år og helst ferdig med videregående opplæring.

Det var kun to losere. Dette ga en sårbarhet i forhold til bl.a. sykdom og gruppedynamikk. Formidlingsturneen slet på los-ungdommene. Arbeidet med *Kveeniluusit – Kvenske losere* kom ved siden av andre studier og oppmøtekrav gjorde det vanskelig å skulle reise på formidlingsoppdrag.

Organisator opplevde det utfordrende å få innpass i skoleverket og brukte mye tid på å få i stand avtaler. Årsaken til dette ble i hovedsak forklart med at *Kveeniluusit – Kvenske losere* var et nytt konsept. Man skal heller ikke se bort ifra at NKF-RKs rolle som interesseorganisasjon kan ha vært en ulempe. *Kveeniluusit – Kvenske losere* kan ha blitt oppfattet som et politisk prosjekt, men dette er ikke undersøkt nærmere.

Kveeniluusit – Kvenske losere har et mangfoldsperspektiv, som treffer flere enn bare kvensk ungdom. Losene opplevde særlig at elever med flerkulturell bakgrunn var glade for foredraget. Som forventet var det lite kunnskap om kvensk språk, kultur og historie blant elevene⁶, også hos elever med kvensk bakgrunn. Lærere satte pris på å få mer informasjon som de kunne ta videre i sin undervisning. Losene opplevde at de drev et viktig informasjonsarbeid. Tilbakemeldingen fra skolene bekrefter dette.

Musikkvideoen «Være en kven», med forente kvenske artister, fikk enormt god mottakelse. Selv i dag re-postes den jevnlig i sosiale media. Siden 2014 har videoen vært et viktig symbol på det kvenske og har vært med på styrke kvensk identitet. Losene påpeker at musikkvideoen var til stor hjelp, og at det i en videreføring av *Kveeniluusit – Kvenske losere* bør produseres et tilsvarende innhold.

FOTO: KVÄÄNINUORET – KVENUNGDOMMEN. BILDER FRA BESØK HOS JUNIORGRUPPA I BØRSELV

⁶ <https://utdanningsforskning.no/artikler/mangler-kunnskap-om-minoriteter/> og Askeland, N. & Aamotsbakken, B. (red.) (2016): Folk uten land? Å gi stemme og status til urfolk og nasjonale minoriteter. Kristiansand: Portal Akademisk forlag 2016

Kveeniluusit 2016-2019

Høsten 2015 ble det søkt nye midler til *Kveeniluusit – Kvenske loser*. Gjennomføringen var tenkt etter modell av pilotprosjektet med rekruttering, opplæring, utarbeidelse og oppdatering av materiell, og med ønske om et utvidet nedslagsfelt. For å sikre gjennomføring ble det søkt om midler til å ansette en egen medarbeider til arbeidet. Den innsendte søknaden fra 2015 ble innvilget, men tildelingen ble slått sammen med andre prosjekter og de samlede søknadssummene var kuttet. Derfor ble det søkt ytterligere midler høsten 2016. Igjen ble tildelingen slått sammen med andre prosjekter med kutt i forhold til søknadssummene.

Våren 2016 ble det engasjert en person i deltidsstilling for å planlegge los-programmet for skoleåret 2016-2017. Planleggingen ble delvis gjennomført i løpet av våren og høsten 2016. Pga. sykdom/sykemelding ble ikke planleggingen fullført og skolebesøk blir ikke gjennomført, hverken året 2016-2017 eller 2017-2018.

Kvääninuoret og NKF-RK finner i denne perioden ut at det ikke er mulig å gjennomføre *Kveeniluusit – Kvenske loser* innen de gitte rammene, men det er et sterkt ønske om at prosjektet skal videreføres og bli et fast tiltak. I august 2017 ber NKF-RK om å omdisponere restmidler i los-prosjektet til å skrive en rapport (se vedlegg med søknad om omdisponering av midler datert 08.08.2017). Rapporten skulle være en skisse av hvordan *Kveeniluusit – Kvenske loser* bør gjennomføres basert på erfaringene etter pilotprosjekt og forsøk nummer to. Man så for seg at en slik rapport skulle si noe om ansvarsfordeling, behov og plan for finansiering.

Erfaringer 2016-2019

NKF-RK er en interesseorganisasjon som på prosjektstart hadde en heltidsansatt og en informasjonsmedarbeider i 20% stilling. Alt annet arbeid og aktivitet var ulønnet frivillig aktivitet. Et prosjekt, som *Kveeniluusit – Kvenske loser*, gikk dermed ut over den ordinære driften i organisasjonen. Prosjektet var ikke fullfinansiert og krevde stor egeninnsats fra NKF-RKs ansatte og organisasjonens frivillige apparat. Det kan se ut som den ekstra arbeidsbyrden med prosjektet ble for stor. Dette førte til en økning i sykemeldinger og «uttrøtting» av de frivillige. Dette førte videre til at man ikke maktet å gjennomføre nye runder med prosjektet.

Ungdomsorganisasjonen Kvääninuoret opplevde også et betydelig fall i aktiviteter i 2016-2018. NKF-RK har på dette tidspunktet i lang tid måtte nedprioritere annen viktig ungdomsaktivitet pga. *Kveeniluusit – Kvenske loser* og opplever at de ikke klarer å gi tilstrekkelig oppfølging og støtte til ungdomsorganisasjonen. I samme tidsrom beslaglegger også arbeid knyttet til opprettelsen av en sannhets- og forsoningskommisjon mye av ressursene til NKF-RK⁷.

At en interesseorganisasjon, som i utgangspunktet har lite ressurser, skal stå ansvarlig for et så stort prosjekt fører til et sårbart prosjekt. *Kveeniluusit – Kvenske loser* var et prosjekt med mange involverte og ville hatt godt av å ha et større administrativt og faglig prosjektapparat. Bredden i rekrutteringen ble heller ikke optimal med denne løsningen. Gitt de finansielle rammene valgte man å rekruttere internt blant ungdommer med verv i ungdomsorganisasjonen.

⁷ <https://kvener.no/sannhetskommisjon/>

2. Er det et behov for Kvenloser?

Samiske veivisere

Formålet med tiltaket *Ofelaš – Samiske veivisere* er å forebygge fordommer og bidra til positive holdninger gjennom å gi ungdom i Norge innblikk i samisk kultur og samfunn. Ønsket er å gi ungdom et møte med det samiske samfunnet, sett gjennom samiske ungdommers egne øyne. I dag samarbeider Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) med Sámi allaskuvla – Samisk høyskole i Kautokeino om tiltaket. Samisk høyskole har faglig og administrativt ansvar og KMD fullfinansierer ordningen.

Det deles hvert år ut fire stipend⁸. Gjennom å motta stipend forplikter ungdommene seg til et år med formidling. De samiske veiviserne reiser hovedsakelig rundt på videregående skoler, men besøker også andre ungdomsfora og studenter rundt om i landet. Veiviserne gjennomfører et opplegg som er tilpasset skolen og elevene de besøker. For å kunne gjennomføre oppgaven sin skal veiviserne gjennomgå og fullføre et intensivt kompetansegivende kurs på til sammen 30 studiepoeng ved Sámi allaskuvla – Samisk høyskole. Nytt fra 2019 er at veiviserne får 30 studiepoeng for sin praksisdelen. Dette betyr at veiviserne oppnår full studieprogresjon i løpet av året. De samiske veiviserne må være forberedt på høy reisevirksomhet, spesielt på vårsemesteret. Reise og opphold dekkes av ordningen.

Ofelaš – Samiske veivisere var først et forprosjekt, men ble et fast tiltak etter en evaluering⁹ i 2007. Evalueringsrapporten pekte på at *Ofelaš – Samiske veivisere* var et «tiltak som har en positiv effekt i den norske konteksten». Videre spurte rapporten om tiltaket ikke hadde overføringsverdi til andre kontekster som f.eks. å bruke konseptet for andre minoriteter i Norge.

Påpekte behov

Det er et uttalt mål at kvensk språk og kultur skal bli tatt vare på i Norge. Målet er forankret i flere stortingsmeldinger, i norske lover og forskrifter og i internasjonale avtaler. Kan et prosjekt som *Kveeniluusit – Kvenske loser* bidra til at Norge når målet?

Internasjonalt

Europarådets konvensjon for beskyttelse av nasjonale minoriteter og Minoritetsspråkpakten er to rammeverk som Norge har forpliktet seg til og som er spesielt knyttet til kvensk språk og kultur. Norge rapporterer på disse rammeverkene ca. hvert 3-4 år og Europarådets ekspert- og rådgivendekomiteer skriver rapporter på status og gir anbefalinger som det forventes at Norge skal følge opp innen neste treårsperiode.

Fra DEN RÅDGIVENDE KOMITÉ FOR RAMMEKONVENSJONEN OM BESKYTTELSE AV NASJONALE MINORITETER, og deres fjerde og foreløpig siste uttalelse om Norge, vedtatt 13. oktober 2016, sier de følgende om lærebøker, lærerutdanning og annet undervisningsmateriale:

⁸inntil 213 000 kroner for skoleåret 2019/2020.

⁹https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/aid/temadokumenter/sami/sami_publicasjoner_evaluering_samiske_veivisere.pdf

Dagens situasjon:

76. Myndighetene angir at skolens læreplan forutsetter undervisning og læring om nasjonale minoriteter, men gir en skjønnsmargin til skolene når de anvender læreplanen. Det finnes relevant pedagogisk materiale tilgjengelig på nettet for skolene, men mens lærebøker ble godkjent av myndighetene fram til 2000, er det i dag forfatterne og forleggerne som skal sikre kvaliteten på undervisningsmaterialet. Samtalepartnere til rådgivende komité, fra sivilsamfunnsorganisasjoner til uavhengige organer, mener at skolens opplæring gir en ufullstendig og til tider «for nøytral» oversikt over de nasjonale minoritetene som er til stede i Norge. Undervisningsmaterialet gir ikke bred kunnskap om situasjonen for nasjonale minoriteter, og utelater for eksempel informasjon om tidligere tiders assimileringsspolitikk. På samme måte vurderes det store skjønnnet som lærere har i forhold til hvordan de bruker dette materialet, samt deres manglende kunnskap og opplæring når det gjelder til nasjonale minoriteter, til å ha stor innvirkning på læringen. Derfor er det en begrenset bevissthet om kvener/norskfinner, tatere/romanifolk og rom (samt samer) i storsamfunnet.[...] ¹⁰

Spesielt veivisere/loser fremheves som et positivt tiltak for å bidra til kunnskap om og forståelse for de ulike nasjonale minoritetene i skolen:

77 Rådgivende komité merker seg også at de såkalte veiviserne er ungdommer som tilhører nasjonale minoriteter, og som besøker skoler rundt om i landet for å spre kunnskap om samenes og jødernes situasjon i Norge. Rådgivende komité mener at slike prosjekter kan bidra til å forbedre både synligheten og forståelsen for nasjonale minoriteter, når prosjektene er tilpasset de spesielle forholdene til andre minoritetsgrupper. [...]

De anbefaler videre en sterkere innsats for å løfte kunnskapen om nasjonale minoriteter i skolen og å følge læreplanene (Merk: i 2016 gjaldt LK06 som nå utfases i fagfornyelsen, og de nye læreplanene er tydeligere, se neste avsnitt)

Anbefaling 81. Myndighetene bør også målrette innsatsen for å sikre at de eksisterende læreplanene blir riktig implementert, og at det blir gitt opplæring til lærere for å øke kunnskap og undervisningen om nasjonale minoriteter og kulturelt mangfold, samt gi lærere kompetanse til å fremme inkludering og dialog i klasserommet.

Nasjonalt

I overordnet del av læreplanverket, under kap. 1 opplæringens verdigrunnlag, forankres behovet og den politiske viljen til å løfte undervisningen om nasjonale minoriteter i skolen:

Skolen skal gi elevene historisk og kulturell innsikt og forankring, og bidra til at hver elev kan ivareta og utvikle sin identitet i et inkluderende og mangfoldig fellesskap. [...] Fem folkegrupper med århundrelang tilknytning til Norge har status som nasjonale minoriteter i tråd med våre internasjonale forpliktelser: jøder, kvener/norskfinner, skogfinner, rom og romanifolket/tatere. Disse folkegruppene har bidratt til å forme den norske kulturarven, og opplæringen skal gi kunnskap om disse folkegruppene. ¹¹

¹⁰ DEN RÅDGIVENDE KOMITÉ FOR RAMMEKONVENSJONEN OM BESKYTTELSE AV NASJONALE MINORITETER, Fjerde uttalelse om Norge, vedtatt 13. oktober 2016, <https://www.regjeringen.no/contentassets/ab3c177f6b7b46c99d9eb8e8e88d609b/fjerde-uttalelse-om-norge---norsk-oversettelse-pdf>

¹¹<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/overordnet-del/opplaringens-verdigrunnlag/identitet-og-kulturelt-mangfold/>

Regionalt

Regionalt er *Kveeniluusit – Kvenske loser* en uttalt strategi for å ivareta den kvenske befolkningen og for å løfte og fremme kvensk språk og kultur i regionen som helhet. I Troms fylkeskommune sin [handlingsplan](#) for kvensk språk og kultur i Troms 2017-2020 står det: «Samarbeide med ungdomsorganisasjonen Kveeninuoret for å finne løsninger på administrering, organisering og finansiering for å kunne styrke og videreføre Kveeniluusit, også med tanke på å utvide nedslagsfeltet til å gjelde hele landet».

I Finnmark fylkeskommune sin "[Strategier for arbeidet med kvenske/norskfinske forhold i Finnmark 2018-2020](#)" finner vi en tilsvarende strategi: *Være en pådriver for Kveeniluusit – Kvenske loser som et nasjonalt tiltak for å spre informasjon om kvener i ungdomsskoler og videregående skoler.*

Dette viser en regional anerkjennelse av viktigheten til de kvenske losene. Legg også merke til at det er et politisk ønske om å styrke ordningen, finne gode løsninger på administrering, organisering og finansiering, samt å utvide ordningen til å kunne nå ut til hele landet.

3. Konklusjon

Det er et behov Kvääniluusit – Kvenske loser. Dette fremgår av internasjonale anbefalinger, nasjonale lover og forskrifter og regionale strategier. Tilbakemeldinger fra skoler og elever støtter opp rundt dette. **Det er et stort behov for formidling av kvensk språk og kultur i skoleverket.**

Det er viktig med formidling ungdom-til-ungdom, men ungdom skal ikke selv måtte ha hovedansvaret for å møte og dekke samfunnets behov. Pilotprosjektet *Kveeniluusit – Kvenske loser* var et svært vellykket prosjekt når det kom til spredning av kunnskap om kvenene blant ungdom. Men gjennomgangen av prosjektet viser at organiseringen i pilotprosjektet ikke er egnet for en drift på permanent basis.

Det største forbedringspotensialet for Kvääniluusit - Kvenske loser ligger i å finne en god, permanent og bærekraftig organisering. Med den rette institusjonen bak seg vil de kvenske losene bedre kunne møte og dekke samfunnets behov, regjeringens ambisjoner og regionens strategier.

En god og bærekraftig organisering vil ha muligheten til å møte los-ungdommenenes behov. Det må oppleves givende for de kvenske losene å være med i los-programmet. Vi konkluderer med at det må være en «gevinst» for losene i form av stipender og studiepoeng. En lønnsgodtgjøring er ikke tilstrekkelig. Erfaringene fra pilotprosjektet viste at det var vanskelig å motivere ungdom uten stipend, og det var vanskelig å kombinere los-programmet med andre studier og/eller jobb. Videre må belastningen på den enkelte los begrenses ved at los-korpset økes i antall. Behovet for kvenske loser er nasjonalt og tiltaket bør i tråd med dette bli et nasjonalt tilbud.

Konklusjon:

- Stort behov for formidling av kvensk språk og kultur blant barn og unge.
- Kvääniluusit – Kvenske loser er et godt tiltak for å møte behovet for formidling.

Hva må til for en permanent og bærekraftig løsning:

- Ansvaret for programmet må ligge hos en større institusjon
- Fast finansiering
- Stipend og studiepoeng til losene
- Økning av los-korpset

4. Anbefaling: Kvääniluusit i fremtiden

Ansvar for programmet Kvääniluusit – Kvenske loser må ligge hos en større institusjon. Denne institusjonen må motta fast finansiering fra myndighetene slik at det ikke kastes bort mye tid og penger på å søke etter finansiering hvert år. Ungdom som kommer med i los-programmet bør motta stipend og få studiepoeng for innsatsen sin. Erfaringene viser at dette arbeidet er vanskelig å kombinere med andre studier eller arbeid. Modellen til *Ofelaš – Samiske veivisere* bør følges. Los-korpset må økes.

Vi foreslår at det faglige ansvaret plasseres hos UiT Norges arktiske universitet med fullfinansiering fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Målet er at det skal være motiverende og lærerikt for ungdom som blir plukket ut til å delta. De kvenske losene skal dekke et behov for kvenske forbilder hos minoriteten selv, og et behov for heving av kunnskap om kvenene i majoritetssamfunnet.

Organisering og faglig ansvar

Det klart største forbedringspotensialet ligger i å finne en god, permanent og bærekraftig organisering med en passende institusjon/enhet som kan ta på seg denne oppgaven. Her er det flere muligheter: Kvenskfaget ved UiT Norges arktiske universitet, Kainun institutti - Kvensk institutt, Språkrådet, et av de kvenske språksentrene eller Troms og Finnmark fylkeskommune.

Det er tydelig at los-programmet er et offentlig ansvar som bør gjennomføres uavhengig av interesseorganisasjonene i forhold til politiske standpunkt m.m. og ha en god forskningsbasert og faglig forankring. Samtidig bør og skal en slik ordning gjennomføres i samarbeid med organisasjonene, og særlig ungdomsorganisasjonene, for å sikre forankringen i minoriteten og for å være i tråd med rammekonvensjonen for beskyttelse av nasjonale minoriteter.

Vi har utarbeidet en tabell over mulige partnerinstitusjoner og hvilke områder de kan dekke:

Partner	Kunnskap om kvensk språk og kultur	Studiepoeng	Finansiering	Arena	Opplagg, faglig og/eller pedagogisk	Organisering	Opplæring i presentasjons-teknikk	Rekruttering	Kontorplass, rekvisita, PC etc	Ungdoms-samarbeid, felles presentasjoner
UiT	X	X		X	X	X	X	X	X	
Kvensk Institutt	X				X					
KMD			X							
Museene	X				X					
NAFO					X	(X)				
Fylket/regionen				X		(X)		X		
Videregående skoler				X				X		
Ungdomsskoler				X				X		
Andre U&H				X						
NKF-RK	X			X				X		
Kveeninuoret	X			X				X		
Organisasjonene til andre nasjonale og språklige minoriteter				X						X
Kvensk språk- og kultursentre	X			X				X		
Kvensk teater	X			X			X			
Språkrådet	X					(X)				
Samiske veivisere										X
Student-organisasjoner				X				X		

Tabellen viser at UiT Norges arktiske universitet har de klart beste forutsetningene for å ha ansvaret for et los-program. Dette avhenger likevel av finansiering. Los-programmet bør være et offentlig ansvar og hovedfinansiering bør komme fra myndighetene. En ordning knyttet til høyere utdanning, med offentlig finansiering, er godt utprøvd og etablert i tiltaket *Ofelas* – *Samiske veivisere*.

Vi anbefaler at det startes et arbeid opp mot UiT Norges arktiske universitet og Institutt for språk og kulturvitenskap og Institutt for lærerutdanning og pedagogikk om å overtar ansvaret for administrasjon og koordinering av et los-program.

Det er også klare fordeler for UiT Norges arktiske universitet å være tett tilknyttet de kvenske losene. Losene kan fungere som ambassadører for UiT og bidra inn i rekrutteringsarbeidet ved universitetet. Særlig med tanke på kvenskfaget, både som språkstudium og som integrert fag i lærerutdanningen, men også for andre fag som samiskstudiene, urfolksstudier, lærerutdanning generelt, m.m.

Finansiering og økonomi

Vi anbefaler én finansieringskilde. Å stadig søke etter finansiering fra flere ulike kilder er dårlig ressursutnytting og det vil gi unødvendig usikkerhet og sårbarhet i prosjektet. De samiske og jødiske veiviserne fullfinansieres av KMD. Ved å velge samme finansieringsmodell for *Kvääniluusit* – *Kvenske loser* gir dette samme status og likebehandling med de andre formidlingsprosjektene.

Fullfinansiering fra KMD harmonerer med anbefalingen fra Europarådet, *Resolusjon CM/ResCMN(2018)6 om Norges gjennomføring av rammekonvensjonen om beskyttelse av nasjonale minoriteter* (vedtatt av ministerkomiteen 2. mai 2018): *sikre at eksisterende støtte til kulturaktiviteter for personer som tilhører nasjonale minoriteter administreres på en slik måte at minoritetsinstitusjoner og prosjekter blir bærekraftige*.

Til større delprosjekter tilknyttet los-programmet, som er av tidsmessig begrenset omfang (som for eksempel en ny musikkvideo eller annen innholdsproduksjon), kan det søkes/bevilges eksterne midler.

Rekrutering

Vi anbefaler å engasjere fire til seks kvenske ungdommer til los-programmet. Rekrutering av losene bør gjøres bredt og være gjennomført i god tid før oppstart for å sikre gjennomføring og for å gi forutsigbarhet med hensyn til jobb eller andre studier. Det bør også lages klare retningslinjer for hvem som kan være los, f.eks. at loser skal være over 18 år og helst ferdig med videregående opplæring.

Årsplan

I første semester bør losene gjennomføre et intensivt kompetansegivende forkurs på til sammen 30 studiepoeng, som i modellen for samiske veivisere. Forkurset bør settes sammen spesielt for de kvenske losene og bør inneholde grunnleggende innføring i emner som kvensk språk, kultur, historie, litteratur og presentasjonsteknikk. Utarbeidelse av formidlingsopplegg bør være inkludert i dette forkurset. Pedagogisk og faglig forankring vil være spesielt viktig i en slik

arbeidsgruppe for å sikre kvaliteten på formidlingen. F.eks. er det viktig å sikre at formidlingen er knyttet opp mot aktuelle tema og begreper fra læreplanverket. Produksjon av musikk, film eller lignende uttrykk anbefales for å skape oppmerksomhet og som et kulturformidlingsverktøy i et format som appellerer til ungdom. Organisator som administrer prosjektet vil i dette semesteret arbeidet med å promotere losene, og å koordinere skolebesøkene og reisene.

I det andre semesteret skal losene reise og gjennomføre formidlingsopplegget på skolebesøk og andre arrangement. Mellom reisene kan det legges inn arbeid i å gjøre lokale og situasjonsbestemte tilpasninger til formidlingsopplegget. I tråd med endringene i modellen for de samiske veiviserne anbefaler vi at losene får 30 studiepoeng for sin praktiske del slik at de kvenske losene oppnår full studieprogresjon i løpet av året. Organisator må ha jevnlig oppfølging av losene og eventuelt ha rolle som ledsager på reisene. Losene bør i flere faser av prosjektet involveres i formativ og summativ vurdering av arbeidet.

Oppsummering

Det er et stort behov for formidling av kvensk språk og kultur blant barn og unge. Kvääniluusit – Kvenske loser er et godt tiltak for å møte dette behovet. Men, det må en permanent og bærekraftig organisering på plass.

Det naturlige og nærliggende er å koble los-programmet opp mot kvenskstudiene ved UiT – Norges arktiske universitet. *Institutt for språk og kulturvitenskap* og *Institutt for lærerutdanning og pedagogikk* innehar den nødvendige kompetansen for å dekke losenes kunnskapsbehov: kvensk språk, kultur, historie, litteratur og presentasjonsteknikk. Et samarbeid mellom disse to instituttene vil kunne gi nødvendig kompetanse og best mulig opplæring av losene. Videre er disse faglige miljøene trolig de eneste som kan gi et forsvarlig og forskningsbasert tilbud til de kvenske losene.

Los-programmet må oppleves givende for de kvenske ungdommene som rekrutteres til programmet. Det bør tilbys stipender og studiepoeng.

Det er et landsdekkende behov for formidling av kvensk språk og kultur blant barn og unge, og tiltaket Kvääniluusit – Kvenske loser bør bli et nasjonalt tilbud. Finansieringen av programmet bør være statlig.

Jenten på tur ❤️

FOTO: KVÄÄNINUORET – KVENUNGDOMMEN. BILDE FRA LOS-TURNEEN

Vedlegg:

- Losenes evaluering av gjennomføringen 2014-2016
- Søknad om omdisponering
- Presentasjonen

Losenes evaluering av gjennomføringen 2014-2016

Kveeni-Luusit

I 2014 fikk vi endelig midler til å gjennomføre et opplysningsprosjekt for skoleelever. Kveeni-Luusit-Kvenske-Loser prosjektet hadde forprosjekt sommeren 2014. I forprosjektet skulle de to Losene reise rundt å få opplæring hos ulike institusjoner og museer, slik at de hadde nok kunnskap om emnet før de startet å lage presentasjonen.

Losene reiste til Vadsø museum/Ruija Kvenmuseum og Finnmarks fylkesbibliotek, hvor de fikk se utsilingen "Veien til Ruija", besøket museet, og hjelp til å velge ut hvilken litteratur vi burde lese seg opp på i forkant. Losene besøkte også Arkivet ved UIT, hvor de fikk en omvisning, og lest i litt gamle kilder og kirkebøker. Kaisa Maliniemi ved Kvensk Institutt hadde også en dag med Losene, hvor hun lærte Losene om kvensk språklige kilder og litteratur, og annen litteratur. Presentasjonen var ferdig rundt juletider, og 4. Mars startet turneen. Presentasjonen er på 45 minutter, med bilder og videosnutter. Kveeni-Luusit har besøkt videregående skoler i Vadsø, Kirkenes, Alta, Lakselv, Finnsnes og skal utover våren 2015 også til Tromsø, Nord-Troms og Reisa.

Til nå har Kveeni-Luusit holdt presentasjonen om kvensk språk, kultur og historie i 17 videregående klasser i Troms og Finnmark. Dette har vært et svært vellykket prosjekt, og det er viktig å prøve å skaffe midler til noe lignende til neste år også!

Musikkvideo "Være en kven"

Til Kveeni-Luusit prosjektet ønsket vi å ha med noe kulturelt og ungt til ungdommen vi skulle forelese for. Vi bestemte oss da for å lage en musikkvideo som viste frem både språket og kulturen vår. Musikkvideoen ble en stor suksess, og den har til sammen blitt spilt av **over 16 500 ganger**, og til alle elevene vi har framført Kveeni-Luusit presentasjonen for. I dette regnestykket er heller ikke de visningene med, dette er fordi media selv har lastet den opp. Vi arbeidet mye med å få den synlig i media, og sangen har både blitt spilt radio og blitt lagt ut på nettaviser. Produksjon og musikkvideoen har blitt skrevet mye om i media, og vi har jobbet veldig aktivt med å spre den mest mulig! Noe vi har lyktes med!

Søknad om omdisponering

Norske Kveners Forbund - Ruijan Kveeniliitto

08.08.2017

Til:

Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Same- og minoritetspolitisk avdeling v/ Hanne Lauveng

Vi viser til møte 20. juni 2017 ang. vårt ønske om omdisponering av deler av midlene tildelt over kap. 567 post 73 - *Tilskudd til kvensk språk og kvensk/norskfinsk kultur* til Norske Kveners Forbund - Ruijan Kveeniliitto til «Kvenske Loser - Kveeniluusit».

En del av midlene er brukt til kvensk språkveir til ungdom i november 2016 i hht søknaden, og en del midler er brukt til organisering av losprosjektet. Imidlertid ser vi at det er vanskelig å gjennomføre en ny runde med kvenske loser innen rammen de tildelte midlene gir, og vi ser at det er hensiktsmessig å omdisponere midlene til et forprosjekt som resulterer i en rapport og plan videre for de kvenske losene. Dette vil si: basert på erfaringene så langt hvordan bør et losopplegg være for å være attraktivt for kvensk ungdom og for å nå ut til mange?

Modellen vi per nå ser for oss er et samarbeid med UiT med kvenskkurs ved universitetet, noe som må avklares, i tillegg til reiser til skoler o.l. i hele Norge. Målet er at det skal være motiverende og lærerikt for ungdommene som blir plukket ut til å delta. Rapporten skal gi en god skisse med ansvarsfordeling, behov og plan for finansiering - og med en skisse av losopplegget, helst med en årsplan og god beskrivelse av losopplegget uke for uke. I tillegg til å skrive rapporten blir det møtevirksomhet og innhenting av erfaringen fra tidligere loser, skoler, m.m.

Videre, i hht vår søknad skal noen av de tildelte midlene gå til en kvensk barneklubb, og vi ønsker å benytte midlene gjennom vårt lokallags barneklubb «Junioorit» ved å gi lokallaget midler til å kunne gjøre sine opplegg tilgjengelige for andre lokallag og slik bidra til opprettelsen av liknende klubber i andre lokallag.

Vi håper dere ser velvillig på vårt ønske om å benytte midlene som beskrevet ovenfor, og det at vi slik avviker litt fra vår opprinnelige søknad og plan for bruk av midlene.

Vi ber om svar så raskt som mulig slik at vi kan avslutte prosjektene innen utgangen av året.

Ystävällisin tervheisin • Vennlig hilsen

For NKF/RK

Hilja Huru

Johtaaja - Leder

Ivar Johnsen

Pääsekretääri - Generalsekretær

Adresse:
Karlsøyveien 18
9015 Tromsø

Telefon:
99 42 80 66

e-post:
post@kvener.no

hjemmeside:
www.kvener.no

organisasjonsnummer:
971404345

kontonummer:
7877 08 52055

Presentasjonen i bilder

Utskrift av Powerpoint presentasjonen.

Kveeni-Luusit

Kvensk språk, kultur og historie

Nora Marie Ollila og Lisbeth Dørmænen

Nasjonale minoriteter

- Kvener/Norsk-Finner
- Jøder
- Skogfinner
- Rom
- Romani

- Europarådet

Kvener i Norge

- Etterkommere
- Ca. 40 000
- Ca. 2000 språkbrukere
- Globalisert verden

Kvensk kultur?

?Bruker det vi kan av kvensk og finsk språk?

Engasjerer oss i kvensaken

Feirer 16. mars!!!
Kvenfolkets dag

Er medlem i **Kveeninuoret**

Tar sauna

Vi kvænsker

Vi kverulerer

Hører på kvensk musikk

@Kveeninuoret

Spiser kaffeost/kaffijuusto

KVENSK UNGDOM?

Banner på kvensk

Spiser rømmekolle

Tørr å være en kven

Lærer oss kule kvenske fraser

Drar på kvenskefestivaler

Vi instagrammer på kvensk, #Kveeniluusit

Kjører harryturer til Finland/Sverige

Drar på minoritetsfestivaler

Fraser på kvensk

Kvensk

Ole hyvä!

Kiitos!

Palsammi sielule

Paskapuhetta!

Kippis!

Hyvästi!

Antheeksi!

Peukalo pysthöön!

Norsk

Vær så god!

Takk!

Balsam for sjela

Bullshit!, skitprat!

Skål!

Adjø!

Unnskyld!

Tommel opp!

Kvensk språk

- Offisielt språk, 2005
- Dialekter
- Muntlig språk
- Finsk-ugrisk språk
- Meänkieli
- Språklig utfordring!

Veien til Ruija (1600 – 1900 e.kr)

- Ruija = Norge
- Grenseløs Nordkalott
 - Handel og kontakt
- To hoved vandringer
 - Nød
 - Arbeidsvandring
- Nytt liv i Ruija

Fornorskingsprosessen (1850-1950)

- Systematisk undertykkelse
- Forbud
- Trussel mot staten, den finske faren
- Kirken og skolen
- Konsekvensene?

Læstadianismen – Tro og religion

LARS LEVI LÆSTADIUS

- Lars Levi Læstadius
- Kvener og samer
- Språk, kultur og overtro
- Utjevnet forskjellene
- Bevare språket

Kvenfolkets dag, 16. mars

Kvenske organisasjoner, institusjoner og festivaler

Revitalisering

Kvener i dag! - Kjente folk

Eivind Hellstrøm

Bjørn Sundqvist

Renee Zellweger

Tommy Wirkola

Emelie Nilsen

Bjørn Wirkola

Sigurd Rushfeldt

Kveeninuoret

Være en kven?

Kiitos Paljon!!

@Kveeninuoret; facebook, instagram
www.ungdom.kvener.no

2020